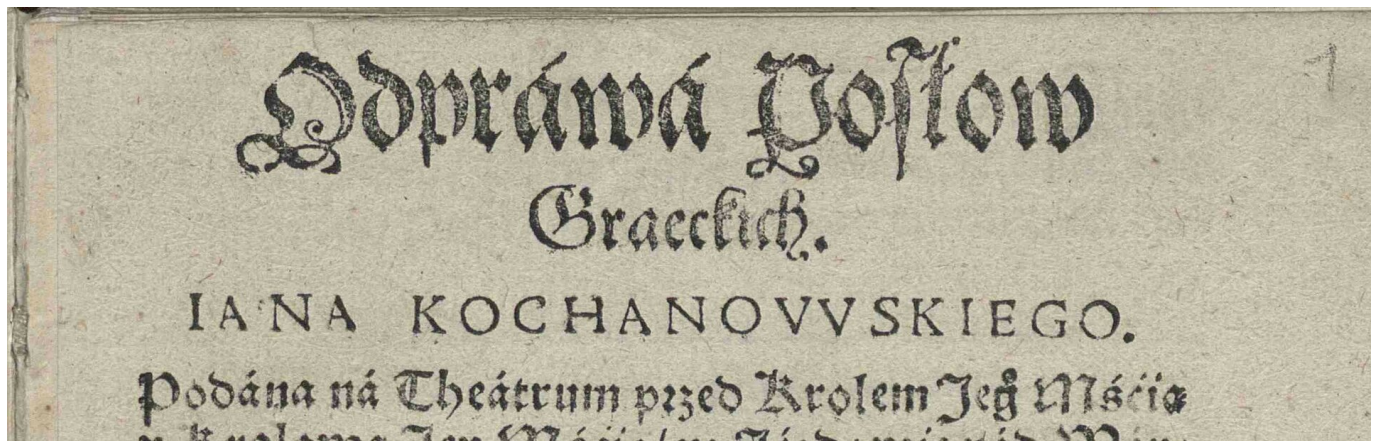

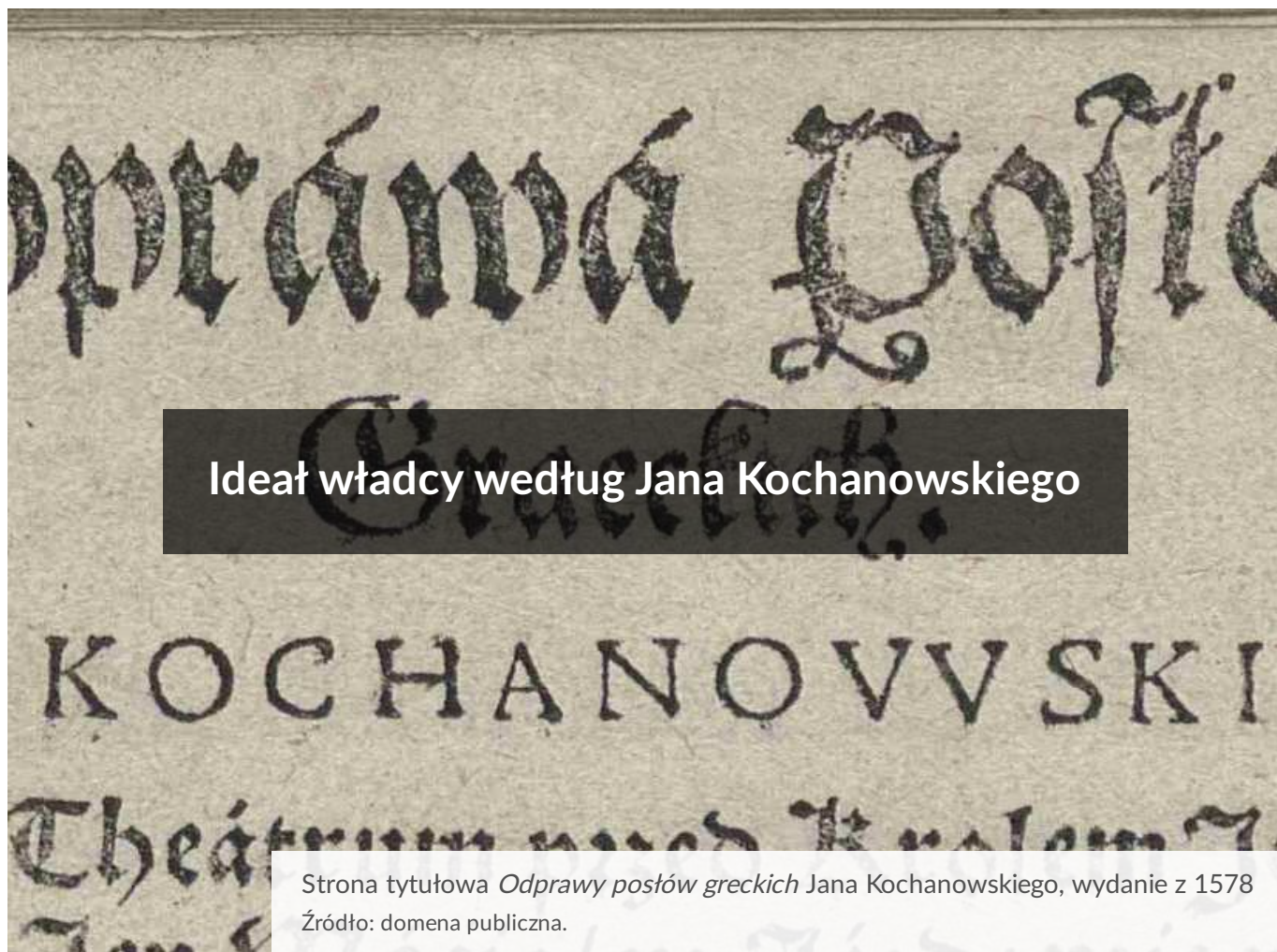
Ideał władcy według Jana Kochanowskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jan Kochanowski, *Odprawa posłów greckich*.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Satyr albo dziki mąż*, oprac. P. Buchwald-Pelcowa, Warszawa 1983, s. 22–23.
- Źródło: Jerzy Ziomek, *Renesans*, Warszawa 1976, s. 303.

Troska o państwo to oś tematyczna *Odprawy posłów greckich* Jana Kochanowskiego, pierwszej i jedynej w literaturze polskiego odrodzenia tragedii na wzór antyczny. Została ona napisana w latach 60. XVI wieku i wystawiona po raz pierwszy na uroczystościach weselnych kanclerza Jana Zamoyskiego w obecności Stefana Batorego. To uniwersalny traktat o moralno-politycznych problemach funkcjonowania państwa: m.in. o słabym władcy niepotrafiącym udźwignąć odpowiedzialności za losy państwa, o chaosie, jaki wprowadzają demagodzy i złe prawa, o egoizmie i przedkładaniu własnego interesu nad dobro ojczyzny.

Twoje cele

- Zinterpretujesz fragmenty *Odprawy posłów greckich* oraz *Satyra* Jana Kochanowskiego.
- Na podstawie wykładu eksperta oraz utworów Jana Kochanowskiego wyjaśnisz, jak powinien postępować król.
- Wskażesz cechy idealnego króla.

Przeczytaj

O autorze

Portret Jana Kochanowskiego, rys. Józef Buchbinder, 1884

Źródło: domena publiczna.

Jan Kochanowski urodził się w 1530 roku (nie znamy dokładnej daty) w Sycynie koło Radomia w średnio zamożnej rodzinie ziemiańskiej herbu Korwin. W wieku 14 lat Kochanowski rozpoczął naukę w Akademii Krakowskiej, gdzie studiował [sztuki wyzwolone](#), nie zdobywając jednak żadnych stopni naukowych. Kształcił się też w innych ośrodkach europejskich, podróżując przez następne 15 lat.

Niewątpliwie pobyt Kochanowskiego w Padwie i jego późniejsze podróże owocujące kontaktami z centrami kulturalnymi renesansowej Europy miały ogromne znaczenie dla kształtowania się światopoglądu, kunsztu pisarskiego i postawy twórczej poety.

Okres dworski

Wraz z powrotem do Polski rozpoczął się w życiu Kochanowskiego okres dworski. Początkowo poeta przebywał na dworze Tarnowskich lub Tęczyńskich, a na przełomie lat 1563 i 1564 został jednym z sekretarzy i dworzan króla Zygmunta Augusta. Kraków przeżywał wówczas swój złoty wiek, był prężnym ośrodkiem kulturalnym, ważnym centrum umysłowym, politycznym i twórczym. Pobyt na dworze królewskim zaowocował wszechstronnym rozwojem twórczości Jana Kochanowskiego. Powstały wtedy utwory bardzo urozmaicone pod względem treści i gatunku: od epiki okolicznościowej, satyrycznej, elegijnej i publicystycznej oraz dialogów politycznych po twórczość liryczną. Właśnie wtedy powstała zupełnie wyjątkowa w polskiej literaturze tragedia w stylu antycznym: *Odprawa posłów greckich*.

W czasie pobytu na dworze królewskim Jan Kochanowski poznał kulisy polityki i zetknął się z wieloma osobistościami życia politycznego ówczesnej Rzeczypospolitej. Towarzyszył Zygmuntowi Augustowi podczas

manewrów wojskowych na Litwie, uczestniczył w sejmie unijnym w Lublinie. Po śmierci Zygmunta Augusta poparł kandydaturę Henryka Walezego podczas elekcji w 1573 roku. Rozczarowany nowym królem, zerwał ostatecznie stosunki z dworem i osiadł na stałe w Czarnolesie.

((Jerzy Ziomek

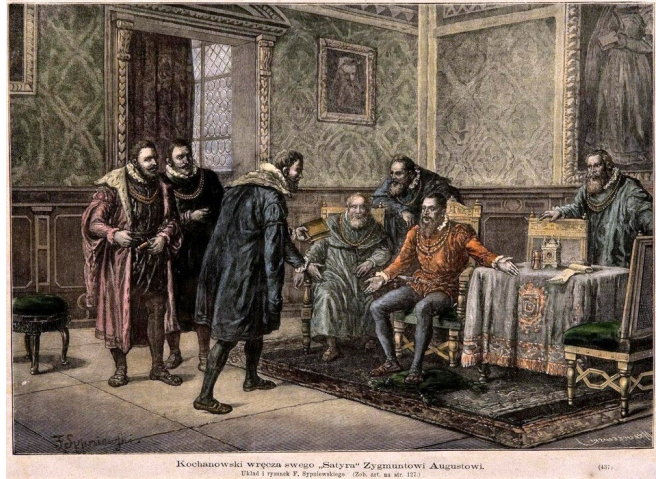
Renesans

Odprawa jest tragedią racji, które można by określić jako polityczne racje „rządowego królestwa”. Tym racjom podporządkowany jest układ postaci i pełnionych przez nie funkcji. Postaci bowiem, nie będąc pełnymi charakterami, reprezentują i uogólniają cechy społeczne. W tym sensie *Odprawa* jako zbiór postaci i zdarzeń jest opisowym i diagnostycznym modelem społeczeństwa (państwa), którego przyszłość zawisała od starcia przeciwnych sił.

(...)

Odprawa, która nie zajmuje się charakterami i namiętnościami, jest tragedią wypełnioną przede wszystkim żywiołem **dialektyczno-retorycznym**. Przeważa tu funkcja pouczenia, przekonywania i ostrzegania.

Źródło: Jerzy Ziomek, *Renesans*, Warszawa 1976, s. 303.

Kochanowski wręcza swego *Satyra* Zygmunutowi Augustowi, rys. Feliks Sypniewski
Źródło: domena publiczna.

***Poeta doctus* zatroskany o losy ojczyzny**

Postawa twórcza i światopoglądowa Jana Kochanowskiego odpowiada wzorcom renesansu. To wykształcony *poeta doctus*, otwarty na świat, czytany, zwłaszcza w literaturze antycznej. Idąc za tradycją zapoczątkowaną przez Homera, Kochanowski był zwolennikiem monarchii, uważał, że na czele państwa powinien stać mądry, dobry i sprawiedliwy władca. Na drugim miejscu, po miłości do Boga, stawiał miłość do ojczyzny, która otwiera człowiekowi drogę do nieba. W swojej twórczości wielokrotnie zwracał się do rządzących, przypominając o odpowiedzialności, jaka na nich ciąży, o zasadach moralnych, którymi powinni się kierować. Upominał, że władza królewska to nie tylko przywileje i prawa, ale także obowiązki. Władca stoi na straży prawa, jest zobowiązany do opieki nad poddanymi,

dlatego powinien rzetelnie i sprawiedliwie ją wykonywać. Według poety niegodziwość i niedociągnięcia osób będących w służbie publicznej są szczególnie szkodliwe, ponieważ mogą zgubić całe społeczeństwa.

Słowniczek

sztuki wyzwolone

zespół przedmiotów wykładanych w szkołach w starożytnym Rzymie i średniowiecznej Europie, obejmujący gramatykę, retorykę, dialektykę oraz arytmetykę, geometrię, astronomię i muzykę

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykładem eksperta dr. Dariusza Dybka. Następnie wyjaśnij, jak powinien postępować król. Odniesь się także do zacytowanych fragmentów *Odprawy posłów greckich* i *Satyra* Jana Kochanowskiego.

Polecenie 2

Podaj niebezpieczeństwa, które zagrażają temu, kto rządzi nierozsądnie.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSYh5W3gu>

Film opowiada o ideale polskiego władcy w ujęciu Jana Kochanowskiego

---

Audiobook

Polecenie 1

Na podstawie fragmentu *Odprawy posłów greckich* Jana Kochanowskiego podaj obowiązki, jakie mają wobec swoich poddanych ci, którzy władają Rzeczpospolitą. Nie cytuj.

Polecenie 2

Zapoznaj się z fragmentem *Satyra* Jana Kochanowskiego i sformułuj na jego podstawie cztery wskazówki dla króla.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P13uDJwUo>

Jan Kochanowski

Odprawa posłów greckich

CHORUS

Wy, którzy pospolitą rzeczą władacie,

A ludzką sprawiedliwość w ręku trzymacie,

Wy mówię, którym ludzi paść poruczono

I zwierzchności nad stadem bożem powierzono,

Mieście to przed oczyma zawżdy swojemi,
Żeście miejsce zasiedli boże na ziemi,
Z którego macie nie tak swe własne rzeczy,
Jako wszytek ludzki mieć rodzaj na pieczy.
A wam więc nad mniejszymi zwierzchność jest dana:
Ale i sami macie nad sobą pana
Któremu kiedykolwiek z spraw swych uczynić
Poczet macie, trudnoż tam krzywemu wynidź.
Nie bierze ten pan darów, ani się pyta;
Jeśli kto chłop, czyli się grofem poczyta?
W siermiędzeli go widzi, w złotychli głowach:
Jeśli namniej przewinił, bydź mu w okowach.
Więc ja podobno z mniejszem niebezpieczeństwem
Grzeszę, bo sam się tracę swem wszeteczeństwem;
Przełożonych występy miasta zgubiły
I szerokie do gruntu carstwa zniszczyły.

” Jan Kochanowski

Odprawa posłów greckich

CHORUS

Wy, którzy pospolitą rzeczą władacie,
A ludzką sprawiedliwość w ręku trzymacie,
Wy mówię, którym ludzi paść poruczono
I zwierzchności nad stadem bożem powierzono,

Mieście to przed oczyma zawżdy swojemi,
Żeście miejsce zasiedli boże na ziemi,
Z którego macie nie tak swe własne rzeczy,
Jako wszytek ludzki mieć rodzaj na pieczy.

A wam więc nad mniejszymi zwierzchność jest dana:
Ale i sami macie nad sobą pana,
Któremu kiedykolwiek z spraw swych uczynić
Poczet macie, trudnoż tam krzywemu wynidź.

Nie bierze ten pan darów, ani się pyta;
Jeśli kto chłop, czyli się grofem poczyta?
W siermiędzeli go widzi, w złotychli głowach:
Jeśli namniej przewinił, bydź mu w okowach.

Więc ja podobno z mniejszem niebezpieczeństwem
Grzeszę, bo sam się tracę swem wszeteczeństwem;
Przełożonych występy miasta zgubiły
I szerokie do gruntu carstwa zniszczyły.

Źródło: Jan Kochanowski, *Odprawa posłów greckich*.

” Jan Kochanowski

Satyr albo dziki mąż

Zygmuntowi Augustowi, królowi polskiemu, przypisany

A iżeś się urodził w domu zawołanym
I czasu swego będziesz panował poddanym,
Pocniż rząd sam od siebie, a uskrom chciwości,
Niechaj będą posłuszne rozumnej zwierzchności.
Bo tak wiedz, iż w człowieku są mocarki dziwne,

Nie tylko sobie różne, ale i przeciwne:
Jest bystra popędliwość, jest żądza niesyta,
Bojaźń mdła, żalność smutna, radość niepokryta,
Nad którymi jest rozum jako hetman, który
Ma strzec, aby z nich żadna nie mogła wziąć góry.
Temu ty władzę porucz i daj w moc sam siebie,
Niech wie o każdej sprawie, która się tknie ciebie.
Bo jeśli przyjdzie owym porucznikom rządzić,
Bez tego być nie może, byś nie miał zabłądzić.

Ale pańskiego zdrowia ani mocne sklepy,
Ani tak dobrze strzegą poboczne oszczepy
Jako miłość poddanych i wiara życzliwa,
Czego strach nie wycisnie i groza fukliwa;
Rychlej dobroć i łaska, rychlej chuć wzajemna
W tym ci posłużyć może i ludzkość przyjemna.
W przyjacielu się kochaj i każdą przestrogę
Wdzięcznie od niego przyjmuj, bo, śmieie rzec mogę,
Królowie inszych rzeczy wszech obfitość mają,
Samej prawdy tam do nich najmniej przynaszają.
Przeto niechaj nie lubi ucho twe cnotliwe
Pochlebstwa, które jako zwierciadło fałszywe,
Różną twarz twych postępów tobie ukazuje,
Nie tak jako je człowiek stateczny przyjmuje.
Cnotę miłuj i godność, bo tym państwa stoja,
Kiedy dobrzy są w wadze, a źli się zaś boja.
A czego napotrzebniej – i sam żyj przykładnie,
Bo poddani za panem zawsze pójdą snadnie.
A iż wszystkiego trudno dogłędać jednemu,
Ale część prace musisz poruczyć drugiemu:

Przypatrujże się dobrze, kto się na co godzi,
Bo chocia drugi w zacnym domu się urodzi,
Jesli morza nie świadom, jesli nie zna nieba,
Ani żagłów, ani mu styru zwierzać trzeba.
A nawięcej tego strzeż, abyś na urzędy
Łakomych ludzi nigdy nie sadzał, bo kędy
Sprawiedliwość przedajna, tam przekłństwo wielkie,
A u Boga niewinnych ważne prośby wszelkie.

[...]

A już teraz przywykaj pracy i niewczasom,
Abyś się mógł sposobić ku trudniejszym czasom.
Umiej łuk miernie ciągnąć, umiej bronią władać,
Nieprzyjaciela sięgać, a sam siebie składać,
Umiej rzekę przepłynąć i rów snadnie skoczyć,
Konia prędko dosiadać i dobrze im toczyć.
Przyuczaj się gorącu i zimnemu niebu,
Przestawaj, kiedy woda może być ku chlebu.

Takie początki mając, dopiero myśl o tym,
Jakobyś i sam umiał wojsko wieść na potym.
Trzeba miejsca pewnego szukać obozowi
I ostrożnie iść przeciw nieprzyjacielowi.
Trzeba wiedzieć, gdzie którym kształtem lud szykować,
Żeby jeden drugiego snadnie mógł ratować.

[...]

Ćwiczenie 1

Jaki jest, według Jana Kochanowskiego, wzorzec króla? Wyjaśnij na podstawie zacytowanych tekstów oraz wykładu eksperta.

Ćwiczenie 2

Zredaguj kodeks obowiązków dla tych, którzy współcześnie rządzą państwami. Sformułuj trzy nakazy i trzy zakazy.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Ideał władcy według Jana Kochanowskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy,

filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

11) Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: Pieśń IX ks. I, Pieśń V ks. II; psalmy, w tym Psalm 13, Psalm 47; tren IX, X, XI, XIX; Odprawa posłów greckich;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- interpretuje fragmenty *Odprawy posłów greckich* oraz *Satyra* Jana Kochanowskiego,
- na podstawie wykładu eksperta oraz utworów Jana Kochanowskiego wyjaśnia, jak powinien postępować władca,
- wskazuje cechy idealnego króla,
- redaguje katalog zasad dla współczesnych „rządzących Rzeczpospolitą”.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- dyskusja;
- metoda 635;
- dyskusja za i przeciw.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi, by uczniowie zapoznali się z wykładem eksperta oraz blokiem tekstowym e-materiału *Ideał władcy według Jana Kochanowskiego*. Proponuje także chętnym osobom, by przygotowały się do głośnego odczytania z elementami interpretacji aktorskiej fragmentów utworów Jana Kochanowskiego zamieszczonych w lekcji: *Odprawa posłów greckich* oraz *Satyr*.

Faza wprowadzająca:

1. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel pyta, czy uczniowie pamiętają, czym charakteryzował się doskonały władca w średniowieczu. Czy ten ideał zmienił się w czasach Jana Kochanowskiego? Uczniowie wypowiadają się swobodnie, wykorzystując swoją dotychczasową wiedzę oraz lekturę e-materiału. Następnie prowadzący prosi, by przygotowane osoby odczytały fragmenty *Odprawy...* oraz *Satyry*. Słuchaczom poleca, by notowali cechy, którymi powinni charakteryzować się rządzący.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie, pracując w parach, wykonują polecenia towarzyszące wykładowi eksperta. Następnie porównują swoje odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność. Później, także w parach, wykonują polecenia 1 i 2 z sekcji „Audiobook”.
2. Prowadzący poleca, by uczniowie podzielili się na 6-osobowe grupy. Zapowiada, że będą pracowali metodą 635. Ich zadaniem będzie wykonanie polecenia: Zredaguj kodeks obowiązków dla współczesnych „rządzących Rzeczpospolitą”. Sformułuj trzy nakazy i trzy zakazy. Każda grupa przez 5 minut zapisuje na arkuszu papieru swoje propozycje trzech nakazów i trzech zakazów. Następnie podaje arkusz sąsiedniej grupie, której zadaniem jest dopisanie innych pomysłów. Ostatecznie powstaje kodeks nakazów i zakazów dla współczesnych rządzących, nad którym uczniowie mogą podyskutować w zakończeniu tej fazy lekcji.

Faza podsumowująca:

1. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy wylosowanej grupy. Prosi o samoocenę uczniów dotyczącą współpracy w zespole oraz wykonanego zadania. Dokonuje oceny pracy wybranych uczniów.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćw. 1 z sekcji „Audiobook”.

Materiały pomocnicze:

- *Metodyka literatury*, tom 1 i 2, Warszawa 2001.
- Jerzy Ziomek, *Renesans*, Warszawa 1976.
- Janusz Pelc, *Jan Kochanowski*, Warszawa 1987.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.